

РЕЦЕНЗИЯ

**от проф. д-р Ангел Маринов Петров -
преподавател във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент
Охридски“**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението
по български език)

Автор: Стойка Йорданова Чакърва

Тема: „Развиване на комуникативната компетентност на ученици чрез проектно ориентирано обучение по български език“

Научен ръководител: проф. д-р Татяна Ангелова

Описание на процедурата

Със заповед № РД 38-612 от 20.11.2023 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „*Развиване на комуникативната компетентност на ученици чрез проектно ориентирано обучение по български език*“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по български език). Автор на дисертационния труд е Стойка Йорданова Чакърва – докторантка в задочна форма на обучение към катедра “Методика“ при ФСлФ на СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител проф. д-р Татяна Ангелова.

Биографични данни за докторантката

Стойка Йорданова Чакърва е родена на 09.05.1976 г. в гр. Гоце Делчев. През периода 1990 -1995 г. учи в ПМГ „В. Левски“ в гр. Смолян с профил „Биология със засилено

изучаване на немски език“. През 2000 г. получава Магистърска степен по специалността Философия и професионална квалификация Учител по философия във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. В периода 2009 – 2011 г. следва Магистратура по българска филология – МП „Образованието по български език и литература в средното училище“, а по-късно получава и професионална квалификация Учител по български език и литература в средното училище във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“.

Целият професионален път на Стойка Чакърва е свързан със сферата на средното образование. През различните години тя е преподавала в следните училища: учител по български език и литература и философски цикъл в ПГТКИ гр. София (2001 – 2013 г.), учител по български език и литература и философски цикъл в Първа частна математическа гимназия (2011 – 2017 г.), учител по български език и литература, философия и гражданско образование в ПГО „Княгиня Мария Луиза“ (2017 - досега).

Научните интереси на Стойка Чакърва са в областите преподаване на български език и литература, методика на обучението по български език, съвременни подходи и методи на преподаване на филологически дисциплини, философия, гражданско образование.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационното изследване на тема *„Развиване на комуникативната компетентност на ученици чрез проектно ориентирано обучение по български език“* на докторант Стойка Йорданова Чакърва е закономерно доказателство, че „редови“ преподавател в средно българско училище (Професионална гимназия по облекло) притежава високи педагогически качества, методически усет, широка осведоменост, изследователски умения и силна доза трудолюбие, които са необходими и задължителни, за да бъде създаден научен труд с обосновани иновативни идеи, имащи приносна стойност за теорията и практиката на обучението по български език. Разработката насочва вниманието към познат на педагогическата общност, но недостатъчно проучен до момента образователен проблем – *работа с помощта на проектно ориентирано обучение*, като се търсят и се откриват евристичните импулси на метода с цел да се развие и да се усъвършенства комуникативната компетентност на ученици от гимназиалните образователни етапи на средното училище. Продължителната задълбочена изследователска

дейност на докторантката (няколко учебни години), засиленият ѝ интерес към съвременните аспекти на преподаването, ученето и оценяването, умението ѝ да работи в екип, както и (смея да твърдя!) научното любопитство на авторката са важни предпоставки за успешните крайни резултати – създадена е разработка с безспорни както научнотеоретични, така и практикоприложни достойнства по актуален проблем за методиката на обучението по български език. Теоретичните концептуализации в дисертацията са надеждна основа за разсъждения при подготовката на студенти от педагогически и филологически специалности, които се готвят да стават преподаватели. Изводите от изследването могат да послужат като основа за разработване на сходни обучителни процедури в работата на учители в различни образователни институции.

Дисертацията е с обем 213 страници, съдържа четири глави, изводи, заключение, приноси, публикации по темата, библиография и приложения.

Първата глава на текста е уводна и съдържа информация за дизайна на изследването – предмет, основна хипотеза, цели и задачи, изследователски процедури. Написаното в началото на труда е доказателство, че качествено изследване се нуждае от ясна и концептивно „изчистена“ постановъчна част, в която да се подчертае значимостта на проблема, но и да се посочат възможните трудности, които биха съпътствали проучването. Важно условие за бъдещото теоретично изясняване на аспектите на темата е очертаването в първата глава на разделителните линии между понятията *проектно ориентирано обучение*, *проектно базирано обучение* и *проблемно базирано обучение*. Концептивната „яснота“ в самото начало става предпоставка за убедително представяне на избора на проблема, който е център в дисертацията, както и импулс за конструиране на система от учебни дейности, изграждащи методическия проект в края на текста.

Във *втората глава* – „*Теоретични постановки и схващания по проблема на изследването*“ - се проявяват способностите на докторантката да систематизира научна информация, извлечена от трудове на български и на чуждестранни учени, които са публикували свои монографии, студии и статии по проблеми, близки до темата на дисертацията. Прави впечатление, че традиционният за такива части на дисертации реферативен подход тук умело се съчетава с евристичен анализ и обосноваване на собствени позиции по някои от разглежданите аспекти на темата – например за важната

роля на стратегийната компетентност (с. 26-27), за функционалните връзки между езиково и професионално обучение (с. 30), за корелацията между грамотност и компетентност (с. 39) и др. Текстът на втората глава „издава“ задълбочените научни интереси на авторката, свидетелство е за уменията ѝ да обобщава съществуващи в научното пространство идеи и схващания и да ги използва като надеждна основа за обосноваване на собствени иновативни идеи.

Третата глава на труда „Опитно проектно ориентирано обучение в условията на автентична комуникация“ и четвъртата глава „Съдържателни и функционални особености на опитното проектно ориентирано обучение по български език“ са централни за цялостното изследване. Това, което прави впечатление, е че двете глави са формално обособени като отделни части на текста. По-логично би било те да са две съставки на общо смислово и структурно звено на дисертацията, тъй като са ориентирани към обосноваване и конструиране на един и същ методически конструкт – система за развиване и усъвършенстване на комуникативна компетентност на ученици чрез средствата на проектно ориентираното обучение. Методологичните основи на проекта са убедително обосновани, а технологичното му изпълнение в автентични условия е осъществено на високо професионално равнище.

Приносни моменти в дисертационния труд

Научният труд на тема „*Развиване на комуникативната компетентност на ученици чрез проектно ориентирано обучение по български език*“ с автор докторант Стойка Чакърва притежава поредица от неоспорими както научнотеоретични, така и практикоприложни качества, които ми дават основание да констатирам, че авторката се е справила с разработването на проблемите на дисертацията на изключително високо професионално равнище. Основание за такава констатация са твърде много факти, свързани с изследването, измежду които ще посоча само най-значимите по моя лична преценка:

- след задълбочен теоретичен анализ е направено ясно и методологически обосновано разграничение между диференциалните признаци на образователните феномени *проектно ориентирано обучение, проектно базирано обучение и проблемно базирано обучение*; изследвани са както различията, така и пресечните точки на трите метода и убедително е

очертана изследователската гледна точка, която авторката избира, за да насочи фокуса на работата към *проектно ориентираното обучение*;

- с професионална вещина на действащ учител изследовател докторантката доказва значимостта на работата по проекти в средното училище като водеща сред системата от комуникативни дейности в часовете по български език в първия и във втория гимназиален етап на обучение;

- на много места в текста личи широката теоретична осведоменост на авторката по проблемите на разработката; това с особена тежест се проявява, когато се осмислят признаци на важни за дисертацията и за съвременното образование понятия като *комуникативна компетентност, грамотност, конструктивизъм в образованието* и др.;

- с изследователски умения на професионално подготвен преподавател Стойка Чакърова достига до научно обосновани изводи за несправедливо подценяваната в педагогическата литература роля на *стратегийната компетентност* (съставка на комуникативната компетентност) и обосновава нейните методически значими рефлексии в образователния процес по български език; подходът на авторката е прагматичен – изходна точка винаги са комуникативните прояви на учениците, а ефективността на проявите се определя като функция от учебна практика със задачи, в които преобладава спонтанното, автентичното човешко изразяване;

- текстът издава сериозни интереси на докторантката по проблеми на философията, семиотиката, педагогиката, психологията, на спецификата на различни професионални области; обосновават се отношения между езиково и професионално обучение, анализират се връзки между езика като семиотична система, модата като семиотична система, дрехата като специфичен семиозис; разсъжденията на авторката в очертаната посока обогатяват теоретичните основи на дисертацията и насочват вниманието към изследователската парадигма на труда, чийто фокус са социално-прагматичните аспекти за осъществяваната от учениците комуникация;

- на много места в текста ясно се откроява личната позиция на авторката по отношение както на признаци на използвани популярни в науката концепти, така и при интерпретирането на функциите им с оглед на разнообразни научни и ненаучни цели; това ясно личи при обговарянето на проблеми, свързани с понятията *грамотност* и

компетентност, при съпоставката между различните компоненти на комуникативната компетентност, при очертаването на трите подхода, използвани за формиране на комуникативната компетентност – чрез обучението по български език, чрез останалите учебни предмети, чрез междупредметните връзки;

- всички дейности по осъществения от ученици и учители методически проект са замислени, планирани, реализирани и анализирани прецизно и със средства на съвременни изследователски техники и процедури; данните от анализа сочат недвусмислено, че работната хипотеза на труда се верифицира, т.е. резултатите от проектно ориентираното обучение показват по-високи нива на комуникативна компетентност на учениците, по-силна мотивация на обучаваните лица при работа по проект, т.е. при учене чрез действие;

- дисертацията е написана на ясен и точен български книжовен език и стил; личи умение да се създава научен текст.

Библиографията на дисертацията е богата и е оформена според изискванията за този жанр стандарт.

По текста на дисертацията са направени пет публикации в научни издания.

Със свои текстове по темата на дисертацията докторантката е участвала в три научни конференции и в един научен проект.

Авторефератът представя точно информацията от текста.

Приемам приносите, формулирани от авторката на текста.

Пропоръка

На няколко места в началото на дисертация се забелязва синонимна употреба на термините *подход* (с. 11) и *метод* (с. 12., с. 16 и др.), когато се определят същността и функциите на феномена *проектно ориентирано обучение*. Добре би било да се въведе единство в използването на термина *метод*, както авторката предпочита да определя *проектно ориентираното обучение*.

Заклучение

Дисертационният труд на тема „Развиване на комуникативната компетентност на ученици чрез проектно ориентирано обучение по български език“ съдържа научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Стойка Йорданова Чакърва притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Методика на обучението по български език“, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Стойка Йорданова Чакърва в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по български език).

08.01.2024 г.

Рецензент:

(проф. д-р Ангел Петров)